

Yerel Yönetimler ve Halk Kütüphaneleri: Almanya Örneđi ve Türkiye Üzerine Bazı Değerlendirmeler

Prof. Dr. Bülent YILMAZ* ve **İsmail AKMAN****

İçindekiler

1. Halk Kütüphanesi Sistemleri
2. Almanya'da Halk Kütüphanesi Sistemi ve Hizmetleri
Üzerine Gözlemler
3. Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Halk
Kütüphaneleri

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

** Bartın-Ulus İlçe Halk Kütüphanesi Müdürü

1. Halk Kütüphanesi Sistemleri

1. Merkezîyetçi Halk Kütüphanesi Sistemi

Bu sistemde her halk kütüphanesi bazı bürokratik ara birimler aracılığıyla ülkenin ulusal kültür ya da eğitim bakanlığına doğrudan bağlı olarak hizmet verir. Halk kütüphaneleri idari ve teknik hizmetlerde merkezi hükümete karşı sorumludur. Eski sosyalist ülkeler ve Türkiye bu sisteme örnek olarak düşünülebilir.

2. Bölgesel (Eyalet) Halk Kütüphanesi Sistemi

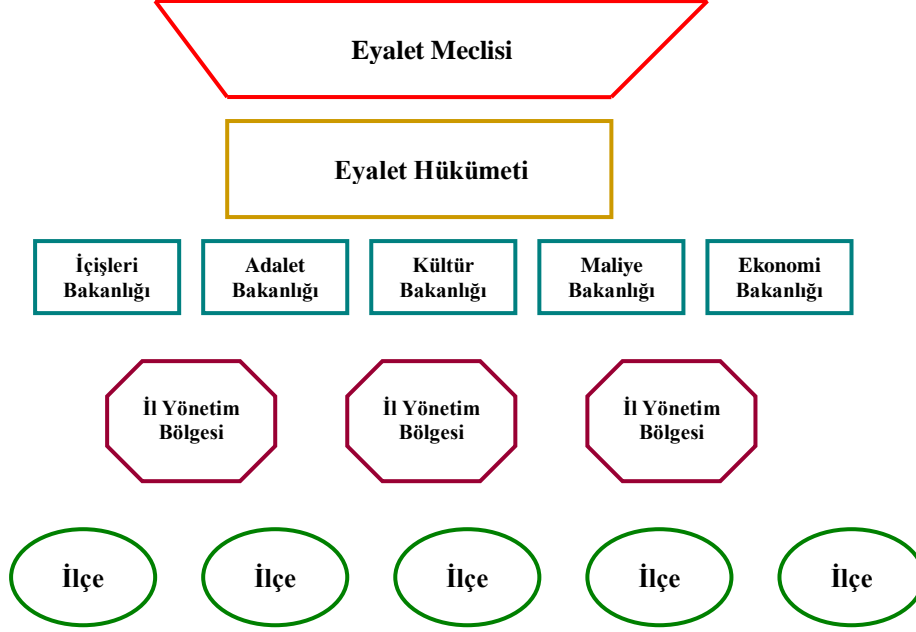
Eyalet yönetim yapısına sahip ülkelerde merkezi hükümet, parlamento ve bakanların yanı sıra her eyalete (bölgeye) ait eyalet hükümetleri, parlamentoları ve bakanları bulunmaktadır. Bu sistemde ulusal yasa çıkarma ve hukuksal-mali denetim büyük ölçüde merkezi hükümete ait iken, halk kütüphanesi hizmet ve örgütlenmesi eyalet düzeyinde gerçekleşmektedir. Eyalet sisteminde halk kütüphaneleri belediye ya da diğer yerel yönetimlere bağlı olarak hizmet vermektedirler. İskandinav ülkeleri, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri vb.

3. Doğrudan Yerel Yönetimlere Dayalı Halk Kütüphanesi Sistemi

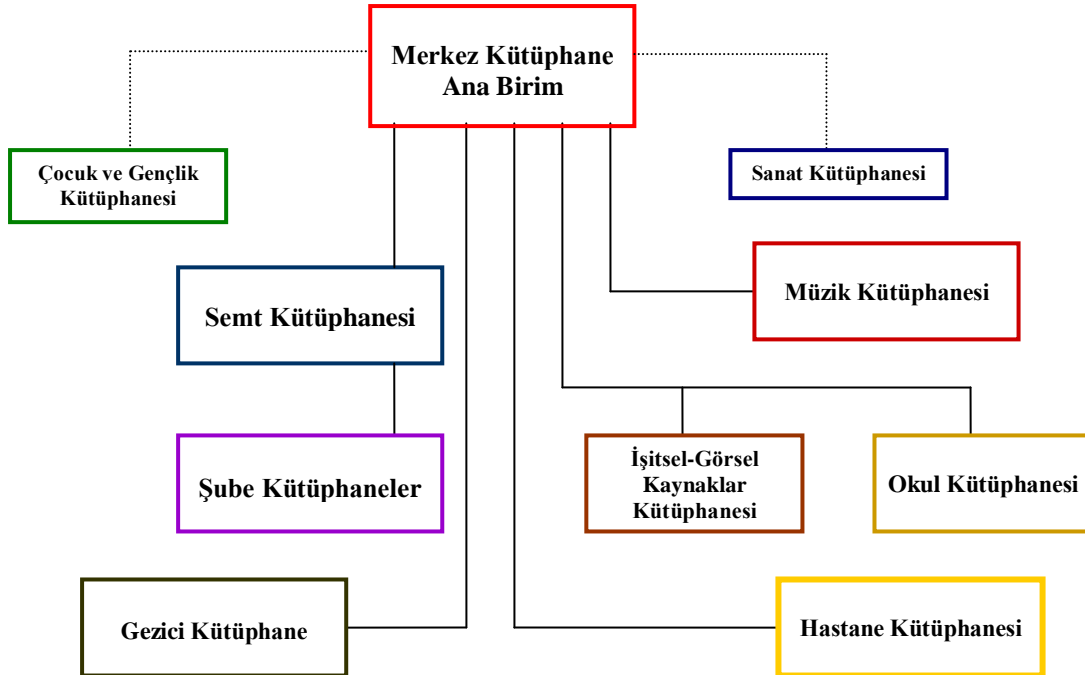
Merkezi hükümetler ile genelde il düzeyindeki yerel yönetimlerin yer aldığı yönetim yapılarının olduğu ülkelerde bulunmaktadır. Yasa çıkarma, standartlar oluşturma ve denetimin merkezi hükümete ait olduğu bu sistemde, hizmetler doğrudan belediye ya da diğer yerel yönetim birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durumda, halk kütüphanesi hizmetleri de yerel yönetimlerin sorumluluğuna girmektedir. İngiltere bu sistemin tipik bir örneğidir.

2. Almanya Halk Kütüphanesi Sistemi ve Hizmetleri

Almanya Kamu Yönetim Yapısı (Eyalet Yönetim Yapısı)

Almanya Yerel Yönetim Yapısı İçinde Halk Kütüphanesi

Almanya'da Halk Kütüphaneleri ile İlgili Kuruluşlar

- Devlet Danışma Birimleri
- Devlet Danışma Birimleri Kurulu
- Alman Kütüphane Birlikleri Federal Topluluğu – BDB
- Alman Kütüphane Birliği - DBV
- Alman Kütüphaneciler Derneği - VDB
- Enformasyon-Kütüphane Meslek Birliği - BIB

*Almanya Halk Kütüphanesi Hizmetleri Üzerine Gözlemler**

Halk Kütüphanesi Bütçe Yapı ve Ugulamaları

- Halk kütüphanelerinin mali açıdan ciddi sorunları bulunmaktadır.
- Bütçe akılcı ve planlı kullanılıyor.
- Bütçe kullanımı konusunda ağır bir bürokrasi yok.
- Mali olanak yaratma çabaları var. (Bazı özel hizmetleri -İnternet, fotokopi, çıktı alma vb.- ücretlendirme, sponsor bulma, üyelik ücreti, cezalar, dermeden çıkarılan kitapların satılması, salonları kiralama vb.)
- Mali olanakları artırmak için yerel politikacılarla ilişkiler kurma ve güçlendirme ciddi ölçülerdedir.
- Bütçe kullanımında önceliklere göre hareket ediliyor.
- Bütçe yetersizliği nedeniyle bazı yerlerde şube kütüphaneleri kapatılıyor.

* Büyük ölçüde, Haziran 2005'te Türk halk kütüphanecileriyle Almanya halk kütüphanelerinde yapılan incelemelere dayanmaktadır.

Halk Kütüphanesi Binaları

- Halk kütüphaneleri genelde halkın kolayca ulaşabileceği alışveriş merkezleri, kültür merkezleri gibi yerlerde yer alıyor.
- Kütüphane binalarında tarihsel, kültürel ve mimari yapı korunuyor.
- Binalar estetik ve mekansal kullanım son derece akılcı.
- Kütüphane girişine konulan numaratör ile kullanıcı istatistiği tutma uygulaması ilgi çekici.
- Özürlü kullanıcılar için bina içi ve dışı özel olanaklar var.
- Kütüphanelerdeki hizmet saatleri alışveriş saatlerine göre ayarlanmış.
- Kütüphanelerdeki çocuk bölümleri çok çekici ve rahat.
- Kütüphane binalarının resmi bir görünümü yok.
- Kütüphane binalarında yapılacak değişiklik ve düzenlemelerde uzmanlardan yardım alınmaktadır.

Halk Kütüphanesi Dermesi

- Son derece güncel/canlı olan dermelerde sürekli ayıklama yapılmaktadır.
- Dermelerde bol miktarda CD, kaset, DVD, video-film vb. materyal var.
- Genelde yerel tarih, kültür ve gezi dermesi bulunmaktadır.
- Materyal seçimi kütüphaneci tarafından sansürsüz gerçekleştirilmektedir.
- Ayıklanan kaynaklar okuyucuya satılabilmektedir.
- 30 materyal 1 ay süre ile ödünç verilmektedir.
- Kataloglama ve sınıflamada işlevsellik ve basitlik dikkate alınmaktadır.
- Derme çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik olarak gruplandırılmıştır.
- Demirbaş (kitap) sayımı ve zimmet uygulaması bulunmamaktadır.

Halk Kütüphanesi Kullanıcısı

- Halk kütüphanelerinden, her yaş grubu yararlanmaktadır.
- Almanya'ya özgü olarak hedef kitle çocuklar ve gençler.
- Kütüphaneler, toplumda herkese ulaşmaya çalışmaktadır. (Evlere materyal götürme vb uygulamalar)
- Anaokulu, hastane ve cezaevleri gibi kurumlarla özel ilişkiler geliştirilmekte ve bu kuruluşlara hizmet verilmektedir.
- Özürlü kullanıcılar için gerekli kaynak ve hizmetler de sağlanmaktadır.
- Gelişmiş gezici kütüphane hizmetleri bulunmaktadır.
- Halk kütüphanesi kültürel etkinliklere katılım için de yoğun olarak kullanılmaktadır.
- Kullanıcılardan yıllık üyelik ücreti alınmaktadır. Üyelik ücretleri çocuk ve yetişkinler için farklıdır alınmaktadır. Bazı hizmetler (İnternet kullanımı vb.) ve kaynaklar (video kaseler, Cdler vb.) için para istenebilmektedir.
- İyi işleyen gönüllülük ve sponsorluk uygulamaları bulunmaktadır.
- Halk kütüphanecisi etkili lobi çalışmaları yürütmekte, politikacı ve etkili bürokratlara özel önem vermektedir.

Kütüphane Personeli

- Personel için yetki ve sorumluluklar iyi bir biçimde belirlenmiştir.
- Farklı pozisyon ve statüde eleman çalıştırılabilmektedir.
- Yarım zamanlı eleman çalıştırılması uygulaması yaygındır.
- Personel için iş disiplini çok önemlidir.
- Biçimsel zorlamalar (giyim vb.) bulunmamaktadır.
- Etkili hizmet için eğitim uygulamaları gerçekleştirilmektedir.
- Personele kendini geliştirme olanakları sağlanmaktadır.
- Kütüphane yöneticilerinin kütüphaneci olma koşulu bulunmaktadır.
- Teknolojinin yerinde kullanımı personelin birçok işini azaltmıştır.
- Personelin aldığı ücretler bu ülke için ortalama düzeydedir.

3. Türkiye Üzerine Değerlendirmeler

Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma ve Halk Kütüphanesi Sistemine Yansımaları

Türk Halk Kütüphanesi Sistemini Etkileyecek Yasalar

1. **Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun** (Kanun no: 5227. Kabul tarihi: 15.7.2004. Cumhurbaşkanınca geri gönderilmiştir. www.tbmm.gov.tr)
2. **Belediye Kanunu** (Kanun no: 5393. Kabul tarihi: 3.7.2005.)
3. **İl Özel İdaresi Kanunu** (Kanun no:5302. Kabul tarihi: 22.2.2005.)
4. **Büyükşehir Belediyesi Kanunu** (*Resmi Gazete* Sayı no. 25531. 23.07.2004.)

Yasaların Halk Kütüphanesi Sistemine Etkisi

- Halk kütüphaneleri belediyelere devredilecek.
- Türk halk kütüphanesi sistemi Cumhuriyet döneminin en köklü değişimine uğrayacak.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı halk kütüphanelerinden sorumlu bakanlık ve merkezi örgüt olarak kalacak, ancak, halk kütüphaneleri yerel yönetimlere bağlanacak.

Öneriler

- **Yasal altyapı:** İlgili yasalar çerçevesinde “Halk Kütüphaneleri Yasası” ile gerekli yönetmelik ve yönergeler çıkarılmalıdır.
- **Halk kütüphanesi ve kütüphanecisinin durumu:** Çıkarılacak yasa ve yönetmeliklerde halk kütüphanesinin bina, derme, bütçe ve personel ögesine ilişkin bağlayıcı hükümler olmalıdır. Örneğin; Kütüphane binasının başka amaçla kullanılamayacağı, kütüphanecinin başka işlerde çalıştırılmayacağı, kütüphane müdürünün kütüphaneci olacağı, derme seçim işleminin kütüphaneci tarafından yapılacağı vb. gibi.
- **Devir Protokolü:** Halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere sağlıklı biçimde devrini sağlayacak bir protokol hazırlanmalı ve devir bu protokol çerçevesinde olmalıdır.
- **Merkezi Örgüt:** Halk kütüphaneleri için politika-strateji geliştirme, yasa yönetmelik çıkarma, standartlar oluşturma, denetim ve eşgüdüm sağlama vb. için Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı genel müdürlük düzeyinde bir merkezi örgüt olmalıdır.

Kaynakça

- Akman, İsmail. (2004). “Halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devri”, *Türk Kütüphaneciliği* 18 (1): 73-75.
- Duman, Hasan. (2004). “Halk kütüphanelerinde yeniden yapılanma”, *Türk Kütüphaneciliği* 18(4): 418-445.
- Seefeldt, Jürgen ve Ludger Syre. (2004). *Geçmiş ve Geleceğe Açılan Kapı: Almanya’da Kütüphaneler*. Çev. Meltem Arun. Hildesheim:Georg Olms Verlag.
- Yılmaz, Bülent (2005) “Türkiye’de kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması süreci ve halk kütüphaneleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1): 56-77.
- Yılmaz, Bülent. (1997). “Yerel yönetimler ve halk kütüphanesi hizmeti: Türkiye için bir değerlendirme”, *Türk Kütüphaneciliği* 11 (2): 113-133.